

Відсвяткували День Незалежності України

З нагоди Дня Незалежності України в Пряшеві в неділю, 24 серпня, відбувся ряд святкових програм. Про це власними зусиллями подбали волонтери, переважно біженці з України (а отже, переважно жінки), які проживають у Пряшеві та околицях.

У післяобідній час відбулася божественна літургія та панахида за упокій захисників та захисниць України в греко-католицькому кафедральному соборі Святого Івана Хрестителя (цю програму підготувала Українська Церковна Громада міста Пряшів), а потім відбулася святкова хода центром міста, його пішохідною зоною в українських костюмах та з прапорами.

Кульмінацією стала музична програма «Україна – це МИ»,

під керівництвом Олени Кравченко, в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві, де розміщений Союз русинів-українців Словацької Республіки, який також підтримував акцію волонтерів.

На початку зустрічі в переповненій залі засідань присутніх привітав голова Центральної ради Союзу Павло Богдан.

Після годинної програми, в якій дівчата та хлопці, одягнені

в українські національні костюми, заспівали низку українських пісень. Музикант і співак Віктор Гащак підкріпив урочисту програму грою на фортепіано, а також сам заспівав кілька пісень. Згодом у внутрішньому дворі будинку відбулося частування борщем та іншими делікатесами української кухні, а також творчі майстер-класи для дітей, які брали участь у програмі.

Текст та фото: (йю, пб)

34-та річниця Незалежності України

В День Незалежності 24 серпня 2025 року Президент України Володимир Зеленський звернувся до українців зі столичного Майдану Незалежності, вказавши, що у цьому місці кожен символ говорить про незалежність Української держави. «Ми будемо Україною, у якій буде достатня сила і міць, щоб жити в безпеці та мирі. Щоб на цій площі, на майдані нашої незалежності, під своїми прапорами, на своїй землі наші діти й онуки святкували День Незалежності. В мирі. В спокої. З впевненістю в майбутньому. З повагою. І з вдячністю всім, хто захистив Україну в цій війні за незалежність, хто вистояв, хто зміг, хто переміг».

Він наголосив, що задля такої мети варто жити. «За це і стоїмо», - сказав глава держави. Зеленський відзначив, що Україна ніколи більше в історії не буде примушена до сорому, який «руські» називають «компромісом». «Нам потрібен справедливий мир. Яким буде наше майбутнє, вирішувати тільки нам. І світ це знає. І світ це поважає. Поважає Україну. Сприймає Україну рівною», - акцентував Президент.

За його словами, саме таку Україну тиждень тому він представляв у Сполучених Штатах

Америци. «Сьогодні і США, і Європа погоджуються: Україна ще не перемогла, але вже точно не програє. Україна виборола свою незалежність. Україна не жертва, вона боєць. Україна не просить, вона пропонує. Союзництво та партнерство. Найкращу армію у Європі. Передові оборонні технології. Досвід стійкості. Ми кажемо: «Нам потрібен ЄС». Так. Але ми потрібні йому не менше. І це визнають усі. І такою визнають Україну. Не бідною родичкою, а сильним союзником», - заявив Зеленський у зверненні.

Він запевнив, що Україна отримає сталий, надійний, тривалий мир.

«Україна отримає його, бо отримає гарантії безпеки. Настільки сильні, аби більше нікому у світі навіть у голову не змогла прийти думка напасти на Україну. Це не тільки наша мета, це саме те, чого ми хочемо й маємо передати у спадок своїм дітям та онукам: Україну сильну, Україну рівну, Україну європейську, Україну незалежну», - запевнив глава держави.

Укрінформ.

«ПОЧНІТЬ ВИСЕЛЕННЯ!» пролунало 81 рік тому

Вже 81 рік минає з того часу, коли словацький народ у бурхливих воєнних роках, охоплений пошуком власного шляху, зробив історично правильний крок.

29 серпня 1944 року словаки вирішили покінчити з антифашистською орієнтацією. Відкритою боротьбою вони довели, що сповідують демократичні та гуманні традиції. Словацьке національне повстання (СНП) було найважливішим революційним виступом словаків в історії.

Залишилося вже небагато свідків і безпосередніх учасників цих революційних днів, але їхні живі родичі та історичні записи свідчать про героїзм у цій боротьбі, де проявилася гордість словацького народу і його рішучість захищати свою свободу.

Символіку Словацького національного повстання підкріпили і жителі міста Гуменне. Біля Меморіалу подяки вшанували пам'ять приматора міста Мілош Меричко, голова Окружної адміністрації Ондřej Мудрий, предностка міської адміністрації Яна Василцова, член Центральної ради Словацького союзу антифашистських борців (ССАБ) і голова Обласного комітету ССАБ в Гуменному Бенджамін Блага, секретар Обласного комітету ССАБ Іаґрієла Росичова.

Також були присутні члени сімей безпосередніх учасників СНП, члени ССАБ, депутати Пряшівського самоврядного краю, де-

путати Міської ради в Гуменному, представники державної адміністрації, організацій, підприємств та установ на території міста Гуменне. Представники політичних партій, працівники місцевого самоуправління, директори шкіл міста Гуменне та інші, хто хотів вшанувати цей пам'ятний день.

На урочистій церемонії, присвяченій герою 81-ї річниці СНП, гідний перебіг забезпечили Миський духовий оркестр Chemlon, Хор міста Гуменне, членкині Колегії з питань громадянства міста Гуменне та військові 21-го самохідного артилерійського підрозділу з Михалівців. Вірш прочитала Анна Піпакова, ведучою була Ярміла Оравцова.

81 рік тому пролунало: «Почніть виселення!» - „Začnite s vysťahovaním!“

Нагадаємо: Увечері 29 серпня, трохи після 20:00, підполковник генерального штабу Ян Голіан надіслав військовим частинам паролем «Почніть виселення». Це був сигнал до початку Словацького національного повстання - однієї з ключових подій в історії Словаччини, завдяки якій Словаччина стала на бік переможної коаліції.

Маріан ШКУБА, пресслужба міста, Гуменне.

Україні допомагають віруючі з Пряшева

Архієпископ Пряшівський, митрополит Греко-Католицької Церкви в Словаччині владика Йона Максим у понеділок, 25 серпня 2025 р., у Києві на запрошення українського посла в Словаччині Мирослава Кастрана взяв участь у молитовному сніданку, організованому президентом Володимиром Зеленським. Головною метою зустрічі було об'єднатися в спільній молитві за мир в Україні. У молитві взяли участь понад 1000 гостей, з них близько 350 – іноземні учасники.

Програма розпочалася молитвою, яку читали найвищі представники трьох найбільших церков України. За Православну Церкву України – владика Епіфаній, за Українську Греко-Католицьку Церкву (УГКЦ) - Святослав Шевчук, а за протестантів – Валерій Антонюк. Учасників привітав у листі Папа Лев XIV та предстоятель Константинопольської Православної Церкви Варфоломій, глава православних християн усього світу, який займає перший престол за честю в православ'ї. Далі виступили інші гості та солдати, які пережили жахи війни. На завершення виступив президент Володимир Зеленський, який подякував усім присутнім за спільну молитву, підтримку та солідарність, проявлену до українського народу.

Як інформує пресслужба Пряшівської архієпархії, владика Йона відвідав в Києві главу УГКЦ Святослава Шевчука, якому особисто передав грошовий дар, зібраний в рамках проекту «Священники свя-

щенникам». В рамках проекту священники Пряшівської архієпархії мали можливість допомогти священникам в Україні, які працюють серед людей в найбільш вразливих регіонах на сході країни. Також владика Йона повідомив, що найближчими днями до України прибуде майже 10 тонн гуманітарної допомоги, зібраної вірянами Пряшівської архієпархії. Святослав Шевчук з вдячністю прийняв дари і висловив слова подяки всім священникам і віруючим Пряшівської архієпархії, які своєю жертвою проявили велику солідарність і глибоке співчуття до страждальних в Україні.

Молитовний сніданок – щорічна міжконфесійна подія, що продовжує традицію, започатковану у 1953 році у США. Подія об'єднує українських високоскопосадовців, міжнародних друзів України, представників духовенства, військових, капеланів, родини загиблих героїв, а також благодійні організації та молодіжних лідерів.

-Р-

Вступ у друге півстоліття

Початком 70-их років колишній Культурний союз українських трудящих у співпраці із селами в різних регіонах Північно-Східної Словаччини, де проживає наше населення, заснував районні свята культури. Такі свята проходили, напр. в Легнаві та Чирчі Старолюбовнянського округу, в Кружльові та Хмельовій Бардівського округу, Дубовій та Кружльовій Свидницького округу, в Баєрвіцях, в Рокитові коло Гуменного, Уличу та інших селах, разом їх було понад 20. Не всі утрималися до сьогодні.

Підгородь, село яке знаходиться недалеко від словацько-української границі, в мальовничому підгірському середовищі, належить до тих, які і завдяки старостам села та іншим ентузіастам вдалося утримати традицію, на яку вони горді. Цю традицію намагається продовжувати і теперішній староста Антон Грицько разом з депутатами сільського представництва та дальшими ентузіастами. Село для фестивалю створило всі передумови, бо якщо спочатку він проходив біля будинку школи, то згодом було створено симпатичний ареал для нього зразу біля Дому культури. У підготовці та реалізації фестивалю бере участь і Союз русинів-українців Словацької Республіки.

В неділю, 24 серпня, тут пройшло вже 51-ше Підгородське фольклорне свято. Моральну підтримку селу і його свята висловив на відкритті майже щорічний відвідувач фестивалю Ріхард

Раші, голова Національної Ради Словацької Республіки, котрий через свою дружину має особисте відношення до цього регіону.

Програма фестивалю була багата. Вже від 14-ої години в ареалі амфітеатру можна було посмакувати народні страви, характерні для регіону Нижнього Земпліна, подивитися на виставку картин Марцели Новотної, ознайомитися з культурними та природними скарбами регіону, як дерев'яні церкви в Руській Бистрій та Їновці або Бенятинське озеро, чи розважитися зразками середньовічних боїв під Тибавським замком. Саму програму на сцені амфітеатру розпочали молоді таланти регіону Лаура Їомбошова та Кристіян Секерак, яких замінили фольклорні групи з околиці *Паробчаці, Коняречка, Коромлянка, Вінічіяр* та фольклорний ансамбль *Оргонина* з Воронова н/Т. Завершила фестиваль музична капела *Štefan Repka & GORAL'S BAND*. - пб -

Благодійний концерт у Вашингтоні

У Єпископальній церкві Святого Марка на Капітолійському пагорбі у Вашингтоні (округ Колумбія США) відбувся благодійний концерт на підтримку українських дітей, які постраждали внаслідок жорстокої агресії Росії проти України.

На вечорі виступили талановиті українські артисти – сопрано Аліна Черкасова та піаніст Саша Бересовський, які запропонували потужну програму класичної та традиційної української музики. Українформ.

У Бухаресті відбувся фестиваль «Червона Ружа Трояка»

Бухарестська філія Союзу українців Румунії організувала VIII фестиваль традиційних українських пісень «Червона Ружа Трояка». Подія, присвячена просуванню та збереженню українського фольклорного надбання, стала важливою подією в культурному житті української громади в румунській столиці.

Подія, як і щороку, розпочалася з виконання державних гімнів Румунії та України, після чого була хвилина мовчання в пам'ять жертв війни агресії Російської Федерації проти України – символічний жест солідарності та поваги до страждань українського народу. Була зачитана резолюція IX з'їзду Союзу українців Румунії, в якій наголошено на останніх зобов'язаннях СУР щодо зміцнення культурної самосвідомості української громади в Румунії.

Письменник Михайло Гафія Трайста, голова Бухарестської філії СУР, передав привітання від депутата Миколи-Мирослава Петрецького, голови Союзу українців Румунії, та розповів про фундаментальну роль пісні та фольклору в збереженні національної самосвідомості.

До нього приєдналися Ірина Ковач, перший заступник голови філії та редактор видання «Вільне слово», а також Фабіан Попович, координатор Української молоді в Європі, які наголосили на важливості постійного просування українських культурних цінностей, особливо серед молодого покоління. Важливою частиною

фестивалю став круглий стіл на тему «Роль фольклору в збереженні національної ідентичності», який модерував Михайло Гафія Трайста. У рамках обговорення було представлено та презентовано кілька збірок українського фольклору Румунії, що відображають багатство та різноманітність нематеріальної спадщини громади.

Програма завершилася урочистими виступами театральної трупи «Фаворит», ансамблів «Едельвейс» та «Едельвейс Поезіс», до складу яких увійшли артисти Ліза Іонеску, Траян Кірікуца та Михайло Гафія Трайста.

Фестиваль «Червона Ружа Трояка» продовжує відігравати важливу роль у культурному житті української громади в Бухаресті, щороку підтверджуючи силу та красу традицій, які єднають покоління та надають сенсу колективній ідентичності українців. Нагадаємо, осередок Союзу українців Румунії (СУР) у Лузі-над-Тисою з успіхом провів яскравий культурний захід, присвячений Дню традиційного українського одягу.

Українформ.

В ювілейний рік PULS виступить в Японії

Піддуклянський художній народний ансамбль (PULS) цього року святкує 70 років від дня свого заснування. З цієї нагоди він готує для своїх шанувальників нову художню програму, прем'єра якої відбудеться наприкінці поточного року. У найближчі дні колектив представить свою творчість на Всесвітній виставці EXPO в японському місті Осака, де буде головним учасником гала-програми під час Словацького національного дня. PULS цими днями розпочав свій новий художній сезон 2025/2026.

Свою історію він розпочав у 1955 році як український народний ансамбль, а з 1991 року несе назву Піддуклянський художній народний ансамбль. За 70 років існування він відіграв понад 10 тисяч вітчизняних вистав, а також десятки закордонних гастролей. Останній запланований у країні висхідного сонця – в Японії, де Словаччина зараз представляється в рамках Всесвітньої виставки Exro 2025.

У вересні в Осаці, Японія, PULS виступить як головна зірка гала-програми. Крім того, протягом наступних днів він представить ще дві вистави. В рамках згаданого Словацького національного дня він представить свою новітню програму «Скарби» (Poklady). У ній він співпрацює з проектом «Вечірка в 21 столітті» (Party v 21. storočí), представляючи колекцію зображень зниклих словацьких вечірок, тобто буквально виставку в русі, пов'язану з музикою, танцями та співом. До «Скарбів» додадуться й інші успішні

твори з його портфоліо, які складуть вибірку з Репрезентативної програми (Reprezentatívneho programu).

PULS, який об'єднує танцювальну, вокальну та музичну складові з загальною кількістю сорока артистів, має за плечима багату сімдесятирічну традицію. Своїми виступами, присвяченими традиціям русинів-українців, що живуть на сході Словаччини, а також танцям сусідніх країн, він спочатку підкорив Словаччину, а потім поступово завоював прихильність шанувальників у різних кутках світу. Він виступав в Англії, Болгарії, Данії, Франції, Нідерландах, колишній Югославії, Канаді, Норвегії, Польщі, Австрії, Німеччині, Швейцарії, Італії, Тунісі, США, колишніх країнах СРСР та Чехії. Щороку він дає майже 80 виступів.

На Exro 2025 в японському місті Осака, префектура Кансай, він має виступити загалом протягом трьох днів. Словаччина представиться тут з власною експози-

цією, присвяченою інноваціям, спорту, сталому розвитку та культурі, з 13 квітня по 13 жовтня. Офіційний Національний день Словаччини запланований на 10 вересня 2025 року з нагоди Дня Конституції Словаччини.

Відділ комунікації ПСК, Пряшів.

Від редакції: PULS був заснований 5 грудня 1955 року в Пряшеві як Піддуклянський український народний ансамбль на базі оперети Українського народного театру. Він був створений на основі попередніх ансамблів, включаючи Український народний ансамбль пісні і танцю, який був заснований ще в 1953 році. Ансамбль був створений з метою плекання та збереження культурної спадщини русинів-українців у регіоні, включаючи спів, танець та усну творчість. З 2008 року ансамбль є самостійним суб'єктом і діє під засновницькою компетенцією Пряшівського самоуправного краю.

Без батьків у чужій країні Коли інтернати закриті, діти ночують у поїздах або на вулиці

У Словаччині зростає кількість неповнолітніх українських дітей, про яких ніхто не дбає. Коли інтернати закриті, вони ночують у поїздах або на вулиці. За словами комісара з питань дітей, проблему потрібно вирішувати, інакше існує ризик радикалізації молоді.

Ілля навчається в Словаччині, але живе тут без батьків. Його законним представником є президент борцівського клубу, який він представляє. «Він піклується про нас, не залишає нас у скруті, робить для нас усе», – каже Ілля.

Михайло теж має батьків в Україні, про нього піклується доросла сестра. «Коли я вступив до школи, вона допомагала мені в усьому», – додає він.

Це яскраві приклади. Однак комісар з питань дітей зазначає, що в Словаччині зростає кількість дітей з України, про яких ніхто не дбає. Батьки відправили їх сюди на навчання, щоб захистити від війни. Коли середні школи закриті, їм ніде жити.

«Якщо вони мають покинути інтернати в п'ятницю ввечері, куди їм іти? Або їх візьмуть знайомі до себе в квартиру, або

вони будуть їздити поїздами з одного кінця республіки в інший і так проводитимуть вихідні», – пояснює радник Комісара з питань дітей Едуард Бураш.

Проблем є кілька

Загалом до словацьких середніх шкіл ходить приблизно 2000 українських дітей. Багато з них перебувають тут через посередницькі агентства. На практиці ж трапляється, що на папері один дорослий представляє десятки дітей, але насправді вони залишаються без представництва.

«Вони не можуть піти до лікаря, якщо з ними щось трапиться, тому що вони не є повнолітніми і не мають правоздатності. Ми фіксуємо проблему у великих торговельних центрах, де є діти, які не мають чим заповнити свій час. Коли вони нудьгують

багато годин, це створює безліч проблем», – каже староста міського району Ружинов Мартін Хрен.

«У проекті змін до закону про шкільні інтернати є також положення для іноземців та емігрантів, які перебувають тут без батьків або не мають постійного місця проживання, щоб вони могли перебувати в інтернатах і поза навчальним роком», – додає міністр освіти Томаш Друкер (Hlas-SD).

Деякі школи та органи місцевого самоврядування намагаються вирішити цю ситуацію та організовують програми для іноземних студентів. Однак, на думку уповноваженого з прав дітей, допомогли б єдині рекомендації для середніх шкіл та встановлення чітких правил.

Дж.: Televízne noviny Markíza, 24. 8. 2025.

Створюють україномовний книжковий фонд

Майже 150 книг українською мовою – це подарунок Посольства України в Словачкій Республіці Крайовій бібліотеці імені Павла Ораса Гвездослава в Пряшеві. Нещодавно вони пройшли процес каталогізації. Це перший крок до створення – як зазначила Івета Гурна, директорка вищезгаданої бібліотеки – самостійного фонду української літератури в цьому культурному закладі, заснованому Пряшівським самоврядним краєм.

Подарунок включає книги українських письменників (як сучасних, так і класиків) художньої та науково-популярної літератури. Однак є також книги, перекладені з іноземних мов українською мовою. Книги були видані переважно у 2019 – 2023 роках видавництвами, зокрема, в Києві, Харкові, Львові, Луцьку, і призначені не лише для дорослих читачів, а й для дітей, які тільки вчаться читати.

Темою деяких є також російське вторгнення в Україну, яке триває з лютого 2022 року. Всі книги мають гарну графіку та високоякісний друк.

Звичайно ж, частиною фонду є також книги авторів, які пишуть українською мовою та проживають переважно у Пряшеві, які в останні роки видавалися Спільною українських письменників Словаччини або Союзом русинів-українців Словачкої

Республіки (у випадку деяких видань також ужгородським видавництвом «TIMPANI»). Як зазначила директорка бібліотеки, залишається лише бажати собі, що ці книги (а також старші видання, які давніше має у своєму розпорядженні бібліотека) знайдуть своїх читачів. Також планується урочисте відкриття цілого фонду – про що буде ще повідомлення.

(йю)

Посилюють співпрацю в галузі захисту біженців

Пряшівський самоуправний край та Управління Верховного комісара ООН у справах біженців підписали Меморандум про взаєморозуміння. Офіційним документом вони формалізували свою співпрацю в галузі захисту біженців, а також вразливих груп населення та молоді, і зобов'язалися її розвивати. Водночас вони продовжили попередні кроки, які були зосереджені на допомозі українським біженцям.

У 2023 році Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) надало Пряшівському самоуправлінському краю (ПСК) фінансову підтримку для розміщення українських біженців. Через рік це був подарунок у вигляді нової комп'ютерної техніки для учнів Об'єднаної школи Т. Шевченка з українською мовою навчання в Пряшеві, яка з початку конфлікту в Україні має у своїх класах найбільше українських біженців. Наразі Пряшівський самоуправний край та УВКБ ООН підписали Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю, таким чином підтвердивши це офіційним документом.

Метою меморандуму є посилення взаємної співпраці між обома підписантами у сфері захисту та інтеграції вимушено переміщених осіб, якими є особи, що подали прохання про надання притулку, біженці та особи без громадянства, а також у сфері надання послуг цим особам. Обидві сторони також хочуть підтримувати місцеві громади та розвивати з ними кому-

нікацію з питань соціальної згуртованості та інтеграції отримувачів допомоги. Вони також розраховують на обмін інформацією та досвідом, а також на реалізацію кроків, спрямованих на нарощування потенціалу в цій сфері. Однак вони також бачать потенціал у спільних проектах, спрямованих на вразливі групи населення та молодь, яка займається спортом.

Меморандум стосується співпраці в десяти сферах спільного інтересу. Окрім захисту, інклюзії, даних, комунікації, спорту, охорони здоров'я та соціальних послуг, йдеться також про сферу освіти з основною метою полегшити вимушено переміщеним особам та особам без громадянства доступ до формальної та неформальної освіти, а також до кроків, спрямованих на підтримку їх мовної освіти.

Обидві сторони також хочуть зосередитися на картографуванні доступних можливостей розміщення для цих громадян і, не в останню чергу, на полегшенні їхнього доступу до належного житла

через партнерські організації, що діють у ПСК. У сфері культури, серед іншого, йдеться про підтримку заходів у культурних установах, які адмініструє Пряшівська обласна самоуправа, з метою сприяння соціальній згуртованості та взаєморозумінню різних культур.

У 2023 році Пряшівський самоуправний край отримав від УВКБ ООН фінансову допомогу в розмірі понад 62 тисячі євро. Кошти були використані для забезпечення меблями та побутовою технікою українських біженців, які проживають у гуртожитку Середньої школи економіки, готельного бізнесу та послуг ім. Я. Андрашика в Бардієві. Минулого року агентство передало комп'ютерну техніку, програмовані роботи, інтерактивні сенсорні панелі, підлоги та комплекти, а також ноутбуки та планшети. Технічна допомога була передана Об'єднаній школі Т. Шевченка з українською мовою навчання в Пряшеві.

Відділ комунікації ПСК, Пряшів.

Україністика в Словаччині за останнє десятиліття (2013 - 2023) Пряшівська школа у Пряшівському університеті

(Закінчення. Початок в № 15/2025)

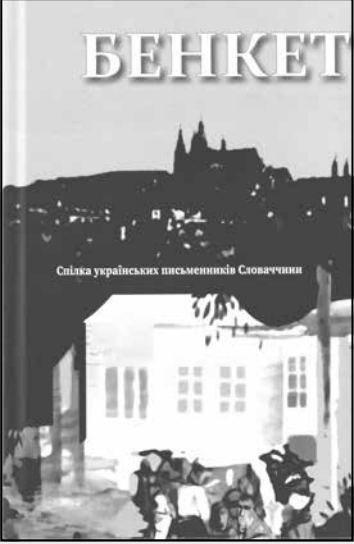
Словаччина.
• Братислава, Літературний фонд,
• Братислава, NÚCEM,
• Братислава, Міжурядова словацько-українська комісія у справах національних меншин, освіти та культури при Міністерстві закордонних та європейських справ Словачкої Республіки,
• Братислава, Слов'янський інститут Яна Станіслава, SAV, журнал Slavica Slovaca,
• Братислава, Інститут словацької літератури SAV, журнал Словацька література,
• Братислава, Інститут світової літератури, журнал World Literature Studies,
• Кошиці, Rádio Patria - національно-етнічне мовлення,
• Пряшів, Методично-педагогічний центр в Пряшеві,

• Пряшів, З'єднана школа та гімназія Т. Шевченка з вивченням української мови на вул. Sládkovičova у Пряшеві,
• Союз русинів-українців Словацької Республіки,
• СНМ - Музей української культури, Свидник,
• Пряшів, Державна наукова бібліотека.
За кордоном.
• Чехія, Оломоуц, Університет Палацького,
• Чехія, Брно, Університет Масарика,
• Польща, Варшава, Варшавський університет, Journal of Studia Ucrainica Varsoviensia,
• Польща, Краків,
• Польща, Вроцлав,
• Україна, Львів, Львівський національний університет ім. І. Франка,

• Україна, Дніпро, Дніпровський університет імені Олеся Гончара, журнал Вісник Дніпровського університету,
• Україна, Ужгород, УжНУ,
• Україна, Київ, Київський національний університет імені Т. Шевченка,
• Україна, Київ, Національний університет імені М.П. Драгоманова,
• Україна, Київ, НАН України, Український ономастичний комітет,
• Україна, Київ, НАН України, Інститут української мови,
• Київ, НАН України, Інститут українського мовознавства тощо,
• Україна, м. Луцьк, Волинський національний університет ім. Лесі Українки,
• Житомир, Житомирський державний університет ім. Івана Франка.

Творчі працівники надають свої

Нова книжка Василя Дацея

Василь Дацей дотепер у своїй літературній творчості велику увагу надавав зображенню людей свого рідного краю – Лабірської долини. Написав ряд успішних романів, повістей й оповідань, в яких людина цього краю виступає в різних позиціях. Особливо запам'яталися мені романи «Зелена обручка», «Зірки лиш мерехтять», «Сонячний верх», «Коріння», «Я тут випадково», «Майків капітал», «Середне» та цілий ряд оповідань. Зобразив широку палітру проблем окремих людей. Лише у двох чи трьох випадках залишив рідний край і подався зобразити життя людей, які залишили рідний край і почали жити і працювати в інших краях нашої республіки чи в Чехії.

В останній повісті чи романі «Бенкет» (Пряшів, 2024) Василь Дацей заведе читачів знов у Прагу, але на цей раз без участі вихідців із його рідного краю. В романі дія відбувається переважно на філософському факультеті Карлового університету, де викладає філософію Артур Гофман. Автор знайомить читачів не лише із життям і поглядами студентів, викладачів, але передусім з поглядами Ніцше, Гегеля, Шопенгауера та інших філософів, в чому полягає, на їх думку, сенс, завдання філософії, а саме: питання свободи мислення, слова, в чому полягає суть демократії тощо. В попередньому режимі названих вище філософів та їх вчення у нас засуджували, як ідеалістичних і шкідливих філософів для соціалістичного суспільства.

В. Дацей наводить цілий ряд їх думок, висловлювань, цитат, якими доводить, як вони відстоювали свободу слова і демократії і кілька разів

підкреслив потребу їх зберігати і в наш час, що вони дуже актуальні і потрібні. Пише, як вони розуміли завдання філософії і чому потрібно до філософії звертатися і сьогодні, щоб зрозуміти суспільні процеси. В. Дацей наводить ряд фактів, якими доводить, що філософські погляди згаданих філософів знайшли своє продовження у філософських роботах і діяльності Т. Г. Масарика, К. Чапека, В. Гавла, професорів Карлового університету К. Косіка, Паточки та цілого ряду дальших філософів, письменників, художників, які теж були відкинуті попереднім режимом. Він наводить також погляди Ж.П.Сартра чи Фукуями, які розвивали погляди не лише німецьких філософів, але й зіставляли їх з поглядами грецьких філософів, як їх думки знайшли своє продовження у світовій філософії ХХ століття. Це одна лінія роману.

Щоб це не був виключно філософський трактат, В. Дацей закомпонував у роман і суспільно-політичні події після 1945 року в Чехословаччині: як проходила націоналізація підприємств та приватних магазинів, ремісників, торгівлі тощо, як після 1990 року знов проходило повернення націоналізованого майна попереднім власникам, як виникли нові чеські олігархи, як все це сприймали різні верстви населення. А. Гофман намагався всі ці нові явища, факти філософськи осмислити, обґрунтувати.

Друга лінія роману полягає у зображенні особистого життя і діяльності Артура Гофмана (його дружини Елишки) та інших викладачів університету, студентів і суспільних подій у повоєнний та наш час. Знайомить, як з'являлися нові олігархи, корупціонери, політичні партії. Йому вдалося майстерно скомпонувати ці дві лінії так, що читач часто ані не збагне, що це філософський роман. Такий тип роману мені досі не довелося читати. В нашій пряшівській українській літературі – це щось нове, оригінальне.

В. Дацей не вперше розпочинає нову сторінку нашої літератури. Згадаймо його «Монологи» чи «Синю ружу», якими розпочав нові жанри в нашій літературі.

Гадаю, що і новий роман «Бенкет» В. Дацея знайде у нас читача. Буду радий і вдячний, якщо хтось обізнеться і скаже свій погляд на роман В. Дацея «Бенкет».

М. Роман.

послуги як члени фахових журі та комісій, гості в ЗМІ, гості літературних вечорів і презентацій, члени випускових комісій, учасники круглих столів і семінарів.

Маркетинг. Ми дбаємо про добру репутацію факультету та інституту. На наших сторінках, таких як веб-сайт ІУ на ФФ ПУ та Facebook ІУ, ми інформуємо про всі наші заходи, призначені для студентів та зі студентами, а також надаємо таку інформацію, яку ми перевірили та яка спрямована на покращення життя в нашому суспільстві. Спілкування здійснюється словацькою та українською мовами. Ми представляємо робоче місце в національних ЗМІ, напр. у частих телефонних інтерв'ю з редакторами «Радіо Патрія» (Словацьке Радіо, скорочення «RTVS»). Ми також даємо інтерв'ю для двотижневика «Нове життя» Союзу русинів-українців Словацької Республіки в Пряшеві, якщо є таке бажання (пропозиція).

Замість висновків. Сучасне суспільство орієнтоване на успіх. Однак успіх - справа індивідуальна. У когось це пов'язано з грошима, у когось з речами, у когось з владою. Проте успіх - це досягнення внутрішньої мети. Як людина я вважаю, що успіх досягається бажанням, пристрастю та наполегливістю. Не все буває одразу, багато чого треба вирішувати поступово, залежно від того, що ми вміємо. Якщо ми наполегливо працюємо, слухаємо, запитуємо, відкриваємо, аналізуємо та вирішуємо, успіх прийде. Однак, якщо ми хочемо його зберегти, ми повинні постійно вдосконалюватися, а не сидіти на одному місці. І це мотто керівництва цього інституту: «Працюймо над собою і не зупиняймося! Наше рішення досягти успіху є важливішим за будь-яке інше.» Ці останні тут слова є словами Авраама Лінкольна.

Ярміла Кредатусова

Футболісти з Житомира були «удом» в Пряшеві

Ще до 78-ї хвилини українська команда «Полісся» Житомир вигравала 2:0 на полі прославленої Флоренції, і тому плекала надію, що після поразки 0:3 у першому матчі 21 серпня їй вдасться зробити диво. Однак не довелося забити ще один гол, і таким чином дотягнути матч-відповідь, у четвер, 28 серпня, до додаткового часу. Це був третій кваліфікаційний раунд поточного сезону Ліги конференцій. Дива не сталося, італійська команда протягом 11 хвилин встановила кінцевий результат 3:2 для себе. Надії побачити ще один відомий клуб також закінчилися для футбольних уболівальників у Пряшеві. Чому? Тому що «Полісся» провело всі три свої матчі кваліфікаційного етапу на стадіоні імені Лаца Павловича в Пряшеві.

Команда з України, як пояснив Растислав Мохнацький, керівник ФТА, s. r. o. (на фото), спочатку мала проводити свої матчі у змаганнях, в єврокубку під егідою УЄФА (вона не може грати вдома через вторгнення Росії в Україну, тому шукає «дім» деінде), на новому стадіоні в Кошицях. Однак, оскільки місцевий клуб також брав участь у цих змаганнях, а дати матчів збігалися, було знайдено альтернативне рішення. Житомирська команда знайшла його в Пряшеві, і після першого вдалого досвіду 24 липня, коли вона грала тут проти ФК Санта-Колома (Андорра), її представники не мали наміру нічого змінювати. «Ми були задоволені позитивною реакцією представників українського клубу. Завдяки цьому стадіон був розпроданий під час їхнього матчу з «Фіорентиною», що сталося вже втретє за останні 30 днів. У нас позаду ще одне велике випробування, в якому стадіон більш ніж витримав його», – заявив Р. Мохнацький. «АЦ Фіорентина» – одна з найвідоміших команд Італії, сотні її уболівальників приїхали до Пряшева кількома автобусами; до речі, ринкова вартість команди наразі становить майже 290 мільйонів євро. Для повноти картини: «Полісся» раніше грало в Пряшеві ще 7 серпня з командою з угорського міста Пакш (перемога 3:0).

Новозбудований стадіон, також відомий як «Футбол Татран Арена» (саме так називається товариство з обмеженою відповідальністю, яке спочатку було забудовником, а зараз експлуатує об'єкт), був одним із місць проведення матчів однієї з кваліфікаційних груп чемпіонату Європи для гравців віком до 21 року, що проводилися у Словаччині. Він приймав молоді збірні України, яка зіграла тут два матчі: 12 червня з Данією та 18 червня з Нідерландами (збір команд на фото). І в цьому контексті очевидна суттєвість цієї інвестиції. Цілий комплекс не вражає своїми роз-

мірами, але архітектурне рішення стадіону дозволяє, щоб панувала там гарна атмосфера.

З 4 серпня 2025 року місто Пряшів є ексклюзивним власником стадіону, наріжний камінь якого було покладено в липні 2023 року. Головною місією створення компанії ФТА (на початку також разом із Пряшівським самоврядним краєм) у жовтні 2016 року було будівництво нового футбольного стадіону в місті Пряшів та його експлуатація. Він класифікується як 3-тя категорія за критеріями УЄФА. Вартість робіт становить близько 23 мільйонів євро. Будівельна діяльність на стадіоні офіційно завершилася 30 червня 2025 року, а з початку липня об'єкт працює в стандартному режимі. Експлуатація стадіону тепер регулюється договором оренди між ФТА, s. r. o., та ФК «Татран» Пряшів, дійсним під час сезону 2025/26, протягом якого команда ФК «Татран» Пряшів є учасником найвищого футбольного змагання Словаччини. Матч-відкриття нового сезону проти чемпіона Словаччини «Слован» (Братислава) 26 липня став дуже приємним досвідом перед «повним домом» (6 500 глядачів), святом футболу та перемогою для всіх учасників, навіть попри те, що матч на полі завершився нічиєю.

Текст і фото: (йю)
Більше про український клуб:
<https://polissyafc.com>
[https://uk.wikipedia.org/wiki/Полісся_\(Житомир\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Полісся_(Житомир))

Habura (1543), Habura, Habure (1773), Habura (1808), Habura (1927); по-мадярськи Laborcőb.

Стат.: 1869 - 1050 жит., 1880 - 1115 жит., 1 мад., 119 нім., 950 рус., 7 інш., 2 чуж., 36 немовл., 2 р.-кат., , 978 гр.-кат., 135 юд., 1890 - 1274 жит., 5 мад., 138 нім., 119 рус., 12 інш., 3 р.-кат., 1133 гр.-кат., 138 юд., 1900 - 1370 жит., 1 слов., 6 мад., 138 нім., 1219 рус., 6 інш., 9 р.-кат., 1219 гр.-кат., 2 еванг. а.в., 140 юд., 1910 - 1263 жит., 10 слов., 14 мад., 138 нім., 1077 рус., 24 інш., 14 р.-кат., 1105 гр.-кат., 1 реформ., 3 еванг. а.в., 140 юд., 1921 - 1150 жит., 32 чсл., 1041 руськ., 5 мад., 49 євр., 23 чуж., 22 р.-кат., 1051 гр.-кат., 8 реформ., 49 юд., 20 інш. або без віросп., 1930 - 1297 жит., 44 чсл., 1078 руськ., 30 євр., 145 інозем., 42 р.-кат., 1208 гр.-кат., 1 еванг. а.в., 1 реформ., 41 юд., 4 інш. або без віросп., 1940 - 1454, 1948 - 1168, 1950 - 1120 жит., 254 слов., 866 рос., 42 р.-кат., 1067 гр.-кат., 1 правосл., 1 еванг. а.в., 25 Свідки Єгови, 16 без віросп., 1 інш., 13 невр., 2021 - 467 жит., 235 слов., 200 рус., 3 чеськ., 16 укр., 1 румун., 12 невр., 31 без віросп., 38 р.-кат., 3 еванг. а.в., 327 гр.-кат., 32 правосл., 21 Свідки Єгови, 1 баптист, 1 спеціальні рухи, 1 інш., 12 невр.

Площа хотара 2782 га.

Мовознавець Василь Латта в *Атласі українських говорів Східної Словаччини* наводить народну назву села - Габур'.

Мовознавець Микола Дуйчак в розмові у редакції газети «Нове життя» згадував, що під час його записів мовних особливостей сіл Пряшівщини за твердженням жителів поблизу Габури колись існувало село під назвою Хвостали, сліди якого зникли безслідно в плинні роки.

Історик О. Петров, посилаючись на мадярські джерела, про Габуру пише: «Habura. Podle podání byla v XVI. st. v téžto krajích mezi Turky a Tatars, kteří olupovali lid ruské řeči, a Maďary ustavičnou „vijná“ – rusky, „háboru“ maďarsky. Od slova „háboru“ jest i název obce» (стор. 151). (В перекладі: «Габура. За переказами, у 16 столітті в цих краях між турками і татарами, які грабували народ руської мови, і мадярами йшла постійна «війна» - руською, угорською „háboru“. Від слова „háboru“ і походить назва села»).

Михайло Шмайда наводить такий запис про походження Габури: «Там під вершком, під гором было збудоване перше село **Габура** а тяглося аж гев - під **Прыкре**. То было барз бідне село. Його заснував якийсь хлоп, што назывався Габур'ян. Тай пошла назва **Габура**. Люде были барз бідны. У Пазі Владиковой колись сполучні жыло двадцетъ люда у єдній хыжі.

Давно габурчане здравкалися „Дай боже шестъ“. „Слава Ісусу Христу“

почали здравкати, одколи до села пришов піп Гомичко. Одтодиль завели у селі мадярську школу (1911-1912 рр.). (Записав Михайло Шмайда 21. 7. 1966 в с. Габура від Андрія Гоча, 1880 р. н.)

Історик Ф. Уличний пише, що походження назви села неясне. Можна припустити, - пише він, - що назва тожджна з давнішою назвою місця, де було засновано поселення, або, можливо, тожджна з прізвиськом перших місцевих шолтисів. А далі додає: «Враховуючи географічне розташування села та розвиток поселення в околицях, не викликає сумнівів, що поселення було засноване шолтисом з поселенцями під заставою, за волоським правом у 15-му або на початку 16-го століття».

Ян Бенько в історії заселення північної Словаччини серед сіл північно-східної Словаччини згадує Габуру. Він, між іншим, зазначає: «У 1543 р. в родинному спорі Юрія та Антона Другетів у їхній частині гуменського маєтку, окрім старших сіл (серед них значиться Птиче – „Peticse“), Пихні,

Сторінки минулого (138)

ГАБУРА – HABURA (окр. Меджилабірці)

Красний Брід, Пчолине, Светлиці (Вілагі) і Стащин вперше письмово згадуються села Суків, Борів, Габура, Видрань, Нягів, Вільшинків, Нижня і Вишня Яблінка, Звала, Збійне, Зубне, Меджилабірці (Kis Laborcz на відміну від Великого Лабірця = Красний Брід), Філерова Воля (Filyer-volya), на межі з маєтком шляхтичів із Збудзи Чабалівці і Вірава».

Вперше згадується у сімейному спорі Юрія та Антона Другетів 1543 про приналежність села до Гуменського панства. У 18 ст. Габура належала до маєтку панів Чакі, у 19 ст. - сім'ї Добрянських. У 1556 р. село мало 8 господарств, 1720 р. - 3 млини, 1828 р. - 126 будинків, 945 жителів, 1878 р. - 138 будинків, 1024 жителів, які займалися хліборобством, годівлею худоби, працювали у лісах, випалювали дерев'яне вугілля, фурманили. Від 19 ст. у селі була каменоломня. У 1900-1910 рр. багато людей емігрувало за роботою в США, Канаду. В результаті боїв 1914-15 рр. село було майже знищене. У 1935 р. селяни повстали проти екзекуції, 29 повстанців арештовано і засуджено. Восени 1944 р. в результаті боїв село було випалене. Тоді тут загинув герой Сніп Л. Кукореллі. У 1950 р. засновано ЄСГА. У повоєнний період виросли нові сімейні будинки, побудовано школу, будинок культури, торговий центр, місцеві комунікації, врегульовано потік, запроваджена електрика, проведено автобусну лінію, побудовано господарські об'єкти. Багато молодих людей здобуло середню та вищу освіту.

В 1947 році переселилась в Україну 101 особа (17 родин). Як зазначає Ф. Уличний, церква в Габурі, ймовірно, існувала вже в 15 столітті, і, безумовно, в 16 столітті, про що свідчить документ про місцевого православного парафіяльного священника від 1601 року. Впродовж 17 ст. в Габурі була православна, з 1646 року – уніатська парафія. Відомості про село Ф. Уличний доповнює також тим, що у 1600 р. тут було сорок п'ять кріпацьких будинків, а також один або два будинки шолтиса і, нарешті, будинок православного парафіяльного священника і церква. На рубежі 16 і 17 століть Габура була найбільшим селом у цій місцевості, де проживало волосько-руське населення.

У 1623 р. в Габурі було два шолтиських домогосподарства, які володіли цілим шолтисством, православний парафіяльний священник з родиною, який обробляв весь маєток, було десять волоських і дванадцять желярських домогосподарств, а шість маєтків були покинуті.

Інтересний також той факт, що православний парафіяльний священник, який вів господарство на всьому господарстві, був зобов'язаний: щодва роки здавати забійного вола; якщо не мав бджолиних вуликів і не здавав дев'яту частину меду, то щороку здавати фунт вершкового масла. В урбарі Гуменського панства від 1703 року церковна земля вже значиться як власність греко-католицького священника.

Габури і його руських жителів в своїх історичних роботах доторкається і Матей Бел, який описує русинів як нащадків сарматів, які сповідують стару віру і зберігають первісні звичаї.

Незамінну роль в освітній і позашкільній діяльності виконала Основна школа в Габурі, в якій довгими роками вивчалась українська мова. Школа за роки свого існування (будинок школи побудований в 1955 р.) виховала сотні учнів, які здобули не лише середню, а й вищу освіту. Тут отримали добрий фундамент майбутні викладачі університетів, науковці, лікарі, інженери, вчителі, в тому числі вчителі української мови, фахівці в інших сферах економічного, соціального та культурного життя. Багато з них вели

активну діяльність у рідному селі або в околицях, окремі досягли успіху за межами Словаччини. Школа прославилась діяльністю співацько-танцювального і театрального гуртків, які на різних конкурсах займали призові місця, в тому числі тих, які організував СРУСР.

Габура відома тим, що дерев'яна церква була перевезена в 1935 році у Градец Кралове в Чехії.

Дерев'яну церкву збудували жителі Габури у 1502-1510 роках як православний храм. Однак у 1740 р. тут збудували кам'яну церкву, а дерев'яну продали до Малої Поляни, де у 1759 р. її освятили. Але і в Малій Полянці з часом збудували кам'яну церкву, тому дерев'яну церкву було перенесено до Градця Кралове. Церква знаходиться у природному оточенні іржавих садів при злитті річок Лаби та Орлиці.

У Габурі в липні 2011 р. було збудовано нову дерев'яну церкву. Це копія оригінальної церкви, яка колись стояла в селі і була перевезена у Чехію 90 років тому. Храм є наймолодшою дерев'яною церквою в Словаччині.

14 липня 2014 року в Габурі було відкрито бронзову статую князя Лаборця, яка символічно охороняє русинські села на однойменній річці.

Статуя князя Лаборця створена академічним скульптором Яном Тіпаком у техніці зварної бронзи. Робота має висоту 5,1 м. Постамент виготовлений з натурального каменю, а в його підніжжі ховається ящик з землею з 106 русинських сіл Східної Словаччини, що символізує єдність русинів.

Нові відомості з історії церковного життя Габури приносить словацький історик Петер Зубко, який дослідив протоколи візитації латинських єпископів. Так, наприклад, протокол 1733 р. зазначає, що місцева дерев'яна церква добре обладнана, але в протоколі 1746 р. вже зазначається, що за священників Якова і Теодора Габурських церква «перетворюється на руїну». Протокол 1796 р. зазначає, що річний дохід священника становить 136,36 золотих. Також зазначено, що церква мурована, розрахована на 400 осіб, фара згоріла 1780 року і тоді збудували нову. Парафіяльний священник має дохід від ¼ частини села. Протокол 1814 року відмічає, що церква, безсумнівно, грецького обряду від самого заснування села.

До наших днів дійшов список парафіяльних священників Габури: (1622 – 1622) Йоан, (1726 – 1726) Василій, (1726 – 1726) Йоан, (1726 – 1746) Яків Габурський, (1746 – 1750) Теодор Габурський, (1788 – 1813) Григорій Мольнар, (1813 – 1813) Константин Торонський, (1813 – 1824) Ілля Затворницький, (1824 – 1849) Теодор Гойдич (*1782), (1849 – 1849) Михайл Гойдич, (1849 – 1896) Антоній Якович (*1819), (1896 – 1911) Павло Гомичко, (1912 – 1918) Олексій Петрашович (*1863), (1918 – 1950) Йоан Ставровський (*1889), (1968 – 1969) Йоан Смолянський, (1969 – 1984) Йоан Пушкаш, (1984 – 1989) Йоан Байцура (*1918), (1989 – 1998) Стефан Пельо, (1998 – 2005) Йоан Франдофер, (2005 – 2006) Владимир Секера Міклуш - замісник з Чертіжнього, (2006 – 2016) Йосиф Гарвилюк, (2016 – 2022) Метод Зорван, (2022) Олександр Дуля. Серед капеланів був в 1894 – 1896 рр. Павло Гомичко.

В селі народилися: один з основоположників Культурного союзу українських трудящих (КСУТ), в 1946 – 1952 рр. депутат словацького парламенту Степан Штенюк (1916-1984), історик проф. Омелян Ставровський (1924-1996), мовознавець проф. Микола Штець (1932 – 2019), дослідник культури русинів-українців Словаччини проф. Павло Урам (1932-1987), Анна Бергерова (дів. прізвищем Данахова – 1930 – 2024), яка під час Другої світової війни допомагала партизанам.

-мі-